

**AVRUPA KOMİSYONU TÜRKİYE 2012
İLERLEME RAPORU**
(*European Commission, Turkey 2012 Progress Report*)

Abdullah DİNÇKOL*

ÖZET

Türkiye ve AB ilişkilerinin **Türkiye 2012 İlerleme Raporu** açısından ele alındığı bu makalede, Türkiye'nin, demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını, azınlıklara saygıyı ve azınlıkların korunmasını güvence altına alan kurumların istikrarını gerektiren Kopenhag siyasi kriterlerinin karşılanmasına yönelik olarak kaydettiği ilerleme incelenmektedir. Ayrıca, uluslararası yükümlülüklerle uyum, bölgesel işbirliği ile genişleme ülkeleriyle ve üye devletlerle iyi komşuluk ilişkileri gözden geçirilmektedir. Türkiye'nin AB üyeliğine hazırlık sürecinde kaydettiği ilerleme hakkındaki bu Rapor, büyük ölçüde önceki raporlardaki yapıyı takip etmektedir.

Rapor; Birlik ve Türkiye arasındaki ilişkilere kısaca değinmekte; üyelik için karşılanması gereken siyasi kriterler açısından Türkiye'deki durumu incelemek; üyelik için karşılanması gereken ekonomik kriterler açısından Türkiye'deki durumu incelemek; Türkiye'nin üyelik yükümlülüklerini, diğer bir ifadeyle, Antlaşmalar, ikincil mevzuat ve Birlik politikalarından oluşan AB müktesebatını üstlenme kapasitesini gözden geçirmektedir.

Anahtar kelimeler: Türkiye 2012 İlerleme Raporu, Üyelik yükümlülükleri.

Abstract

The article, in which the relations between Turkey and the EU are analysed from **Turkey 2012 Progress Report** perspective, examines progress made by Turkey towards meeting the Copenhagen political criteria, which require stability of institutions guaranteeing democracy, the rule of law, human rights and respect for and protection of minorities. It also monitors compliance with international obligations, regional cooperation and good neighbourly relations with enlargement countries and Member States. This report on progress made by Turkey in preparing for EU membership largely follows the same structure as in previous years.

The report; briefly describes the relations between Turkey and the Union; analyses the situation in Turkey in terms of the political criteria for members-

---

* Prof. Dr., Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi – İstanbul

hip; analyses the situation in Turkey on the basis of the economic criteria for membership; reviews Turkey's capacity to take on the obligations of membership, that is the *acquis* expressed in the Treaties, the secondary legislation and the policies of the Union.

Keywords: Turkey 2012 Progress Report, The obligations of membership.

I. GİRİŞ¹

Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerinin resmî başlangıcı, 1958 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun 6 ülke tarafından kurulmasının ardından Türkiye'nin ortaklık için 31 Temmuz 1959'da yaptığı başvuruya dayanmaktadır.

AET Bakanlar Konseyi Türkiye'nin ortaklık başvurusunu kabul etmiş ve yapılan hazırlık görüşmelerini takiben 12 Eylül 1963 tarihinde, Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında bir ortaklık yaratan anlaşma olan *Ankara Anlaşması*² imzalanmıştır. Anlaşma, hazırlık dönemi (5 yıl), geçiş dönemi (1973 itibarıyla 12 ve 22 yıllık iki ayrı dönem) ve nihai dönem olarak üç devre öngörmüştür. Geçiş döneminin sonunda ise gümrük birliğinin tamamlanması planlanmıştır. Anlaşmada öngörülen Hazırlık döneminin sona ermesiyle birlikte, 23 Kasım 1970 tarihinde imzalanan ve 1973 yılında yürürlüğe giren *Katma Protokol*³de geçiş döneminin hükümleri ve tarafların üstleneceği yükümlülükler belirlenmiştir.

Ancak, Türkiye geçiş dönemindeki yükümlülüklerini yerine getirememiş, 1978-1988 yılları arasında gümrük indirimleri durdurulmuş ve ilişkiler 1980 askerî darbesiyle kesintiye uğramıştır. Türkiye'nin 14 Nisan 1987'de yılında yaptığı tam üyelik başvurusuyla ivme kazanan Avrupa Birliği (AB) – Türkiye ilişkileri, 1993 tarihinde Gümrük Birliği müzakerelerinin başlaması ile yeni bir boyuta geçmiştir. İki yıllık müzakerelerden sonra Ortaklık Konseyi'nin 1/95 sayılı kararıyla Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği 1 Ocak 1996'da yürürlüğe girmiştir.

1999 yılında Helsinki'de gerçekleştirilen *AB Zirvesi* (Avrupa Konseyi), AB – Türkiye ilişkileri için bir dönüm noktası olmuştur. Bu Zirve'de AB, Türkiye'nin adaylığını resmi olarak kabul etmiş ve bu kararın ardından Türkiye'yi AB üyeliği-

¹ Abdullah Dinçkol, "Avrupa Komisyonu Türkiye 2005 İlerleme Raporu", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y.4, S.8, Güz 2005/2, s.83-100.

² http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ile-avrupa-ekonomik-topluluğu-arasında-bir-ortaklık-yaratan-anlaşma-_ankara-anlaşması_-12-eylül-1963-.tr.mfa (erişim: 01.01.2013).

³ <http://www.mfa.gov.tr/avrupa-ekonomik-topluluğu-ile-türkiye-arasında-ortaklık-iliskisi-kurulmasına-dair-anlaşmaya-katma-protokol---23-kasım-1970.tr.mfa> (erişim: 01.01.2013). Katma Protokol, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 5 Temmuz 1971, T.C. Senatosu'nda da, 22 Temmuz 1971 tarihinde onaylandıktan sonra, 1 Eylül 1971 tarihinde kanunlaştırılmış ve Ankara Anlaşması'nda olduğu gibi, 30 Eylül 1971'de GATT'a sunulmuştur. Sözü edilen Protokol üye ülke parlamentolarında da onaylandıktan sonra, 1 Ocak 1973'te yürürlüğe girmiştir. (Ancak, Katma Protokol'ün ticari hükümleri "geçici anlaşma" ile 1.9.1971 tarihinde yürürlüğe konmuş ve AT'nun yükümlülükleri bu tarih itibarıyla başlatılmıştır).

ne hazırlayabilmek için diğer aday ülkelerde olduğu gibi bir katılım öncesi strateji uygulanmaya başlanmıştır. Bu katılım stratejisi birbirine bağlı birkaç unsuru içermektedir:

- Katılım Ortaklığı Belgesi,
- İlerleme Raporları,
- Tek finansal çerçeve kapsamında yıllık yardım,
- Avrupa Topluluğu programlarına ve kuruluşlarına katılım.

Katılım Öncesi Strateji'nin en önemli unsuru Avrupa Komisyonu'nun her yıl düzenli olarak hazırladığı ve aday ülkelerin üyelik yolunda kaydettiği gelişmeleri değerlendirerek önerilerde bulunduğu “**İlerleme Raporu**”dur.

Bu raporlar, Konsey kararları için birer dayanaktır. Konsey, müzakerelerin yürütülmesini, katılım kriterlerine göre adaylık sürecine yeni eklenen ülkeleri durumunu, bu raporlar çerçevesinde değerlendirir.

Türkiye hükümeti de bu strateji çerçevesinde, düzenli olarak, Katılım Ortaklığı ve Müktesebatın Kabulüne ilişkin Ulusal Programlar hazırlamaktadır. Avrupa Komisyonu da İlerleme Raporu'nu hazırlarken Türk hükümetinin sunduğu bilgiler, Avrupa Parlamentosu rapor ve kararları, Avrupa Konseyi, AGİT ve uluslararası finans kuruluşları başta olmak üzere uluslararası örgütler ve sivil toplum örgütlerinin değerlendirmelerinden faydalanmaktadır. Bu husus “Türkiye 2005 İlerleme Raporu”nun “Giriş” bölümünün “Önsöz”ünde ayrıntılı bir şekilde ifade edilmişken⁴; 2006 İlerleme Raporu'ndan itibaren Türkiye 2012 İlerleme Raporu dahil, tüm ilerleme raporlarında hemen hemen aynı kelimelerle şu şekilde ifade edilmektedir:

“(...) Rapor, Komisyon tarafından toplanan ve analiz edilen bilgilere dayanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin ve üye devletlerin katkıları, Avrupa Parlamentosu raporları ile çeşitli uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarından gelen bilgiler de dâhil olmak üzere, pek çok kaynaktan faydalanılmıştır.”⁵

⁴ “(...) Bu rapor çok sayıda bilgi kaynağından yararlanılarak hazırlanmıştır. Türkiye, son raporun yayımlanmasından bu yana üyelik için yürüttüğü hazırlıklar konusunda kaydettiği ilerlemeye ilişkin bilgi vermeye davet edilmiştir. Türkiye'nin Ortaklık Anlaşması, müktesebatın üstlenilmesine ilişkin Ulusal Program çerçevesinde sağladığı bilgiler ve bazı alanlarda idari kapasitenin değerlendirilmesi kapsamında verilmiş çeşitli uzman görüşler ilave kaynakları oluşturmuştur. Konsey görüşleri ile Avrupa Parlamentosu raporları ve kararları da raporun hazırlanmasında dikkate alınmıştır. Komisyon aynı zamanda başta Avrupa Konseyi, AGİT, uluslararası mali kuruluşlar ile sivil toplum örgütlerinin katkıları olmak üzere muhtelif uluslararası kuruluşların değerlendirmelerinden de istifade etmiştir.” http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package/sec_1426_final_en_progress_report_tr.pdf (erişim: 01.01.2013).

⁵ http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2012_ilerleme_raporu_tr.pdf (erişim: 01.01.2013).

Türkiye için ilk ilerleme raporu Kasım 1998'de yayımlandı ve 2012 yılına kadar aksamadan sürdürüldü⁶.

İlerleme Raporu, Birliğe aday ülkelerin performanslarını iktisadi ve siyasi kriterler ile üstlendikleri yükümlülükler (müktesebat) itibarıyla mercer altına alırken, katılım tarihi almış adayların performansları, üstlendikleri yükümlülüklerle sınırlı olarak değerlendirilmektedir⁷. Temel ölçüt, aday ülkelerin söz konusu kriterleri ve yükümlülükleri hangi ölçüde ve hızda yerine getirdiğidir, “nasıl” ve “neden” soruları ikincil bir öneme sahiptir. Nitekim kimi durumlarda kriterleri yerine getirme tarzı ile kriterlerin kendisi (demokrasi ve hukukun üstünlüğü) çelişkiye düşebilmektedir. Bu durumda bile temel değerlendirme uyum konusunda ilerlemenin kaydedildiği şeklinde olmakta, söz konusu çelişkiler ise “düzeltmesi” kaydı düşünülen ikincil problemler şeklinde ele alınmaktadır⁸. Örneğin, “Türkiye 2012 İlerleme Raporu”nda Türkiye'nin siyasi kriterlere uyum performansının ve değişim hızının yeterli olmadığına dair bir uyarı gelmekte ve Türkiye'nin müzakere süreci boyunca da siyasi kriterlere uyum ve uygulamaya azami özen göstermesi gerektiğine dikkat çekilmektedir. Raporun siyasi kriterler bölümünde sık sık “(...) *daha fazla iyileştirme yapılması gerekmektedir...*” şeklindeki ifadelerle reformların uygulanmasında aksaklıklar, eksiklikler ve özellikle de düzensizlikler gözlemlendiği vurgulanmaktadır.

Teknik olarak ilerleme raporları, her bir aday ülke için ayrı ayrı hazırlanmaktadır. Ancak spesifik karakterli bu raporlara ilaveten, bir de ilerleme raporlarının sonuçları itibarıyla genel bir değerlendirmesini içeren Karma Belge yayınlanmaktadır. Karma Belge, 2000 yılı ilerleme raporları itibarıyla “**Genişleme Stratejisi Belgesi**” adını almıştır⁹. Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan “**2012 Genişleme Stratejisi Belgesi**” Batı Balkan Ülkeleri (*Hırvatistan, Karadağ, Makedonya, Sırbistan, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kosova*), Türkiye ve İzlanda İlerleme Raporları Sonuçlarına ilişkin değerlendirmeleri kapsamaktadır¹⁰.

⁶ 1998 -2012 İlerleme Raporları için bk: <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=46224&l=1> (erişim: 01.01.2013).

⁷ İlerleme Raporları, genişlemenin AB kontrolünde ilerlemesini daha da kolaylaştırmakta ve AB'nin tüm aday ülkelere aynı objektif standart ve kriterleri uygulamasını mümkün kılan bir işlev görmektedir. Dinçkol, s.87.

⁸ Dinçkol, s.86.

⁹ 2003 – 2012 Genişleme Strateji Belgeleri için bk: <http://www.ekonomi.gov.tr/avrupabirligi/index.cfm?sayfa=DC1ECF54-D8D3-8566-452070396AC8970D> (erişim:01.01.2013).

¹⁰ 2012 Genişleme Strateji Belgesi için bk: Enlargement Strategy and Main Challenges 2012-2013, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2012/package/strategy_paper_2012_en.pdf (erişim: 03.01.2013). Türkçe geniş özet için bk:<http://www.ekonomi.gov.tr/upload/DC1ECF54-D8D3-8566-452070396AC8970D/5.%202012%20Yılı%20Genişleme%20Stratejisi%20Geniş%20Özeti.docx> (erişim: 03.01.2013).

II. TÜRKİYE 2012 İLERLEME RAPORU

Türkiye 2012 İlerleme Raporu, değerlendirmeleri aşamasında, bundan önceki raporlarda olduğu gibi “**alınan kararlar, kabul edilen mevzuat ve uygulanan tedbirler**”i temel almıştır. “*Kural olarak hazırlık aşamasında olan veya Parlamento tarafından kabul edilmeyi bekleyen mevzuat veya tedbirler*”i dikkate almamıştır. Bu yaklaşım sayesinde tüm raporlar eşit biçimde ele alınmakta ve objektif bir değerlendirme yapılabilmektedir.

Avrupa Komisyonu tarafından açıklanan Türkiye 2012 İlerleme Raporu’nda bilinmeyen, sürpriz olarak nitelenecek yeni bir şey yok diyebiliriz. Raporun yapısı, 2010, 2011 yılları İlerleme Raporlarıyla büyük ölçüde aynıdır. Bu durumu son üç yılın Türkiye İlerleme Raporlarınının “**Giriş**” bölümü altındaki “**AB ile Türkiye arasındaki ilişkiler**” başlığında şöyle görebiliriz:

2012 İlerleme Raporu	<p>Katılım müzakerelerine hazırlanma bakımından, tarama raporları temelinde münferit fasıllarda Türkiye’nin müzakerelere başlamak için gerekli olan hazır olma durumu değerlendirilmiştir. Toplam 33 tarama raporundan dokuzu Konsey’de görüşülmekte olup, bir rapor hâlâ Konsey’e sunulmamıştır.</p> <p>Bugüne kadar, 13 fasılda (<i>Bilim ve Araştırma, İşletme ve Sanayi Politikası, İstatistik, Mali Kontrol, Trans-Avrupa Ağları, Tüketicinin ve Sağlıkın Korunması, Fikri Mülkiyet Hukuku, Şirketler Hukuku, Bilgi Toplumu ve Medya, Sermayenin Serbest Dolaşımı, Vergilendirme, Çevre, Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası</i>) müzakereye açılmış olup bunlardan biri (<i>Bilim ve Araştırma</i>) geçici olarak kapatılmıştır. Aralık 2006 tarihli Konsey Kararı hâlâ yürürlüktedir.</p>
2011 İlerleme Raporu	<p>Türkiye ile katılım müzakereleri devam etmiştir. Hazırlık niteliğindeki analitik evrede, münferit fasıllarda müzakerelere başlamak için gerekli hazır olma düzeyi tarama raporlarına dayanarak değerlendirilmiştir. Toplam 33 tarama raporundan dokuzu Konsey’de görüşülmekte, biri hâlâ Komisyon tarafından Konsey’e sunulmayı beklemektedir.</p> <p>Bugüne kadar, on üç fasıl (<i>Bilim ve Araştırma, İşletme ve Sanayi Politikası, İstatistik, Mali Kontrol, Trans-Avrupa Ağları, Tüketicinin ve Sağlıkın Korunması, Fikri Mülkiyet Hukuku, Şirketler Hukuku, Bilgi Toplumu ve Medya, Sermayenin Serbest Dolaşımı, Vergilendirme, Çevre, Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası</i>) müzakereye açılmış olup, bunlardan biri (<i>Bilim ve Araştırma</i>) geçici olarak kapatılmıştır. Aralık 2006 tarihli Konsey Kararı hâlâ yürürlüktedir.</p>

2010 İlerleme Raporu	<p>Türkiye ile <i>katılım müzakereleri</i> devam etmiştir. Hazırlık niteliğindeki analitik evrede, münferit fasıllarda müzakerelere başlamak için gerekli hazır olma düzeyi tarama raporlarına dayanarak değerlendirilmiştir. Toplam 33 tarama raporundan biri Komisyon tarafından Konsey'e sunulmayı beklerken, dokuzu Konsey'de görüşülmektedir.</p> <p>Bugüne kadar on üç fasıl (<i>Bilim ve Araştırma, İşletme ve Sanayi Politikası, İstatistik, Mali Kontrol, Trans-Avrupa Ağları, Tüketicinin ve Sağlıkın Korunması, Fikri Mülkiyet Hukuku, Şirketler Hukuku, Bilgi Toplumu ve Medya, Sermayenin Serbest Dolaşımı, Vergilendirme, Çevre ve Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası</i>) müzakereye açılmış olup, bunlardan biri (<i>Bilim ve Araştırma</i>) geçici olarak kapatılmıştır. Aralık 2006 tarihli Konsey Kararı hâlâ yürürlüktedir.</p>
----------------------	---

Görülmektedir ki, ilerleme alanında en önemli aşama olan müktesebatın çeşitli fasıllarında müzakerelere başlama açısından son üç yılda hiçbir değişiklik olmamıştır. Sadece on üç fasıl müzakereye açılmış olup, bunlardan biri geçici olarak kapatılmıştır. Üstelik “*Aralık 2006 tarihli Konsey Kararı hâlâ yürürlüktedir.*” şerhi varlığını korumaktadır. Bu şerhte ifade edilen Karar, “*Türkiye'nin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ne yönelik kısıtlamalarıyla bağlantılı sekiz fasılda müzakerelerin açılmamasını*” ve “*Ortaklık Anlaşması'na Ek Protokol'ün Türkiye tarafından tamamen uygulandığı Komisyon tarafından teyit edilinceye kadar hiçbir fasılın geçici olarak kapatılmamasını*” öngörmektedir. Bu şerhle ilgisi olan bir diğer gelişme ise, Türkiye'nin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin, 2012 yılının ikinci yarısındaki dönem başkanlığı ile ilgili “*ilişki dondurma kararı*”dır. Bu durum İlerleme Raporunda şöyle yer almıştır:

“*2012 yılının ikinci yarısında Türkiye, AB Dönem Başkanlığı ile ilişkileri dondurma ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi AB Dönem Başkanlığı'nın başkanlık ettiği toplantılara katılmama kararı almıştır. AB Zirvesi, Türkiye'nin söz konusu açıklamaları ve tehditlerine ilişkin olarak, duyduğu endişeleri dile getirmiş ve Türkiye'yi, Antlaşma uyarınca AB'nin temel bir kurumsal unsuru olan AB Dönem Başkanlığının rolüne saygı duymaya çağırmıştır.*”

2012 İlerleme Raporu, bir önceki İlerleme Raporu'ndan bu yana Türkiye'nin siyasi ve ekonomik kriterler ile müktesebat uyumu alanlarında kaydettiği “*ilerlemeleri ve eksikliklerini*” eleştirel bir bakış açısı ile özellikle de eksikliklerin düzeltilmesini hedefleyerek, ayrıntıları ve örnekleri ile ortaya koymaktadır.

Rapor, “Giriş”, “Siyasi Kriterler ve Güçlendirilmiş Siyasi Diyalog”, “Ekono-

mik Kriterler” ve “Üyelik Yükümlülüklerini Üstlenebilme Yeteneği” başlıklarını taşıyan dört bölümden oluşmaktadır.

Bu çalışma, İlerleme Raporunu siyasal ve sosyal yönleri ile değerlendirmeye yönelik olduğu için, sadece “*Siyasi Kriterler ve Güçlendirilmiş Siyasi Diyalog*” bölümü üzerinde durulacaktır.

Burada şunu da belirtmek yerinde olacaktır ki, Türkiye ilk kez bir anlamda İlerleme Raporu’na cevap niteliğinde kendi ilerleme raporunu yayınlamıştır¹¹. Çalışmanın sonunda, Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından hazırlanan “*Türkiye Tarafından Hazırlanan 2012 Yılı İlerleme Raporu, Yapılan Çalışmalar ve Kaydedilen İlerlemeler*” başlıklı bu rapora da değinilecektir.

A. Raporun “Giriş” Bölümü

İlerleme Raporu’nun Giriş bölümü, “Önsöz”, “Çerçeve” ve “AB ve Türkiye arasındaki ilişkiler” alt başlıklarını içermektedir. Önsöz ve Çerçeve bölümleri, 2009 İlerleme Raporu’ndan bu yana, sadece tarihler değiştirilmek kaydıyla aynıdır.

AB ile Türkiye arasındaki ilişkiler alt başlığında ise ikili ilişkilerdeki son gelişmeler ve “Ortaklık Anlaşması”nın işlemeye devam ettiği belirtilmesine rağmen, yukarıda ifade edildiği gibi, müzakerelerde son üç yılda bir ilerleme görülmediği anlaşılmaktadır. 2012 yılında meydana gelen siyasi ve uluslararası gelişmeler bağlamında yeni bir tespit raporda yer almaktadır:

(...) Türkiye, komşusu olduğu geniş coğrafyada giderek daha etkin hale gelmiş olup, önde gelen bir bölgesel aktördür. Konsey, Kuzey Afrika’da yaşanan son gelişmeler dâhil olmak üzere, Türkiye’nin reformları destekleme konusunda bölgede oynadığı etkin rolü kabul etmiştir. Ayrıca Türkiye, Suriye rejiminin sivillere karşı şiddet kullanılmasını şiddetle ve müteaddit kere kınamış ve ülkelerinden kaçan yaklaşık 100.000 Suriyeliye insani yardım sağlamıştır.”

Raporda, Türk tarafının AB’nin bazı beklentilerini henüz karşılamadığı şöyle ifade edilmektedir: “*Türkiye gümrük birliğini tam olarak uygulamamaktadır.*” Bu bakımdan AB, Türkiye’den, “*Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’ne yönelik taşımacılık alanındaki kısıtlamalar da dâhil, malların serbest dolaşımı ile ilgili süregelen tüm kısıtlamaları kaldırmasını ve gümrük birliğini tam olarak uygulamasını talep etmiştir.*”

B. Raporun “Siyasi Kriterler ve Güçlendirilmiş Siyasi Diyalog” Bölümü

Bu bölümde, “*Türkiye’nin, demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını, azınlıklara saygıyı ve azınlıkların korunmasını güvence altına alan kurumla-*

¹¹ Türkiye Tarafından Hazırlanan 2012 Yılı İlerleme Raporu, Yapılan Çalışmalar ve Kaydedilen İlerlemeler, Avrupa Birliği Bakanlığı, Ankara, Ocak 2013, http://www.abgs.gov.tr/files/2012_ilerleme_raporu_02_01_13_fotomat_version.pdf (erişim: 03.02.2013).

rın istikrarını gerektiren Kopenhag siyasi kriterlerinin karşılanmasına yönelik olarak kaydettiği ilerleme incelenmektedir.” şeklinde, önceki raporlarda da yer verilen bir giriş mevcuttur. Ayrıca, 2005 İlerleme Raporundan bu yana Türkiye için başkaca kriterlerin de inceleneceği ifade edilmektedir: “Ayrıca uluslararası yükümlülüklerle uyum, bölgesel işbirliği ile genişleme ülkeleriyle ve üye devletlerle iyi komşuluk ilişkileri gözden geçirilmektedir.”¹²

Bu ifade de göstermektedir ki, Türkiye'nin karşılaması gereken kriterler, sadece Kopenhag Zirvesi'nde tanımlanan ve Mayıs 1999'da Amsterdam Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte, Avrupa Birliği Antlaşması'nın temel birer ilkesi haline gelen siyasi kriterlerden ibaret değildir. Ayrıca “iyi komşuluk ilişkileri”, “uluslararası yükümlülüklerle uyum”, “bölgesel işbirliği” konuları da, Türkiye'nin incelenen ve doğal olarak yerine getirmesi gereken kriterlerdir¹³.

Siyasi Kriterler ve Güçlendirilmiş Siyasi Diyalog Bölümü; “demokrasi ve hukukun üstünlüğü”, “insan hakları ve azınlıkların korunması” ve “bölgesel konular ve uluslararası yükümlülükler” şeklindeki üç başlık altında düzenlenmiştir.

1. Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü

Demokrasi ve hukukun üstünlüğü başlığı altında Türkiye'nin, “anayasa”, “parlamento”, “cumhurbaşkanı”, “hükümet”, “kamu yönetimi”, “güvenlik güçlerinin sivil denetimi”, “yargı sistemi”, “yolsuzlukla mücadele politikası” sorunları ayrıntılı bir şekilde incelenmekte ve gerçekleştirilen veya gerçekleştirilemeyen uygulamalar, alınan veya alınamayan kararlar, kabul edilen veya kabul edilemeyen mevzuat ve uygulanan veya uygulanamayan tedbirlere yer verilmektedir. Bazı konuların sonunda bir sonuç kısmı bulunmaktadır.

Bu başlıkların incelenmesine geçilmeden, bir giriş niteliğinde bazı tespitler raporda yer almaktadır. Bu tespitlerin en önemlisi;

“Savunma hakkı, yargılama öncesi tutukluluk sürelerinin uzunluğu ile fazlasıyla uzun ve çok kapsamlı iddianameler bakımından endişeler devam etmiş olup, bu durum, söz konusu yargılamaların hukuka uygunluğunun, kamuoyu tarafından kayda değer ölçüde sorgulanmasına yol açmıştır. Türkiye'deki demokratik kurumların düzgün işleyişine ve hukukun üstünlüğüne duyulan güvenin güçlendirilmesi bakımından bir fırsat teşkil eden bu da-

¹² 2012 İlerleme Raporu'nda üstü kapalı olarak yazılsa da, kastedilen; 2005 İlerleme Raporu'nda daha ayrıntılı olarak ifade edilen şu tespitlerdir: “Komisyon, bu bölümde, ayrıca Türkiye'nin iyi komşuluk ilişkilerine yönelik taahhütleri bağlamında yerine getirmesi gerekenler ve halen çözümlenmemiş sınır anlaşmazlıklarının çözümü yolundaki yükümlülükleri de dâhil olmak üzere bölgesel sorunları, Kıbrıs sorununun kapsamlı olarak halline yönelik çabalara verdiği desteği ve Kıbrıs'la ikili ilişkilerin normalleştirilmesini inceleme altına almaktadır.” http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package/sec_1426_final_en_progress_report_tr.pdf (erişim: 01.01.2013).

¹³ Dinçkol, s.92.

valar, yargı süreçlerinin geniş kapsamlı olması ve söz konusu süreçlerle ilgili eksikliklere yönelik ciddi endişeler yüzünden gölgede kalmıştır. Ayrıca, söz konusu davalar, Türk siyasetinde kutuplaşmaya yol açma eğilimindedir.

Bu davalarda savunma hakkının güvence altına alınması ve şeffaflığın sağlanması amacıyla, yargı süreçlerinin hızlandırılması gerekmektedir. Soruşturmalar hızla genişleme eğilimindedir; yargı, yalnızca polis tarafından toplanan veya gizli tanıklar tarafından sağlanan kanıtları kabul etmektedir.”

şeklinde ortaya konulmaktadır.

Yeni Anayasa çalışmalarına ilişkin olarak olumlu adımlar atıldığını, şeffaflık konusunda bazı sınırlamalar söz konusu olsa da demokratik ve katılımcı bir süreç uygulandığını vurgulayan 2012 İlerleme Raporu; “(...) *Yeni Anayasa, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, azınlıklara saygı ve azınlıkların korunmasını teminat altına alan kurumların istikrarını güçlendirmeli ve başta Kürt meselesi olmak üzere uzun süreden beri devam eden sorunları ele almalıdır. Uzlaşma ruhunun devam ettirilmesi ve mümkün olan en geniş istişarenin sağlanması, yeni Anayasanın meşruiyeti için kilit unsur teşkil etmektedir.*” tespitinde bulunmaktadır.

Parlamento konusuyla ilgili analizde, seçim sistemine ilişkin olarak önemli bir değişiklik yapılmadığı vurgulanan Raporun en önemli tespitlerden birisi de seçim barajına ilişkindir: “*TBMM’ye seçilmek için gerekli % 10’luk seçim barajı, Avrupa Konseyi üyeleri arasında en yüksek oran olmaya devam etmektedir.*”

Kamu yönetimi mevzuatına ilişkin reformlarda ilerleme kaydedildiği ifade edilmesine rağmen, Sayıştay Kanunu’nda yapılan son değişikliklerin, Sayıştay denetimi ve kontrolünün bağımsızlık ve etkililiğine ilişkin ciddi endişeler yarattığı da vurgulanmıştır.

2012 İlerleme Raporu’na göre, güvenlik güçlerinin sivil denetimi daha da güçlendirilmiştir.

Yargı sistemi açısından bazı ilerlemeler kaydedildiği vurgulanmasına rağmen, Adliyelerde ve duruşmalar esnasında, hâkim, savcı ve savunma tarafı ile ilgili olarak, “Silahların eşitliği ilkesini” güvence altına almayan yasal hükümler ve uygulamaların hâlâ mevcut olduğu ifade edilmiş; “(...) *hâkim ve savcılar, uluslararası insan hakları anlaşmaları ile iç hukuk arasında çatışma olduğunda, Anayasa’da açık biçimde bu tür anlaşmaların önceliği bulunduğu dair hüküm olmasına rağmen, bu anlaşmaları uygulamamışlardır.*” denilmiştir. Üçüncü Yargı Reformu Paketi’nin adalet yönetimi ve temel hakların korunması ile ilgili sorunlu alanları yeterince gözden geçirme konusunda başarılı olamadığını belirten rapora göre, yargının bağımsızlığı, tarafsızlığı ve etkinliği ile ilgili daha fazla çaba harcanması gerekmektedir.

Yolsuzlukla mücadele davalarında tarafsızlık konusunda endişelerin bulundu-

ğu ifade edilen 2012 İlerleme Raporu'na göre, suçun mahiyeti ve siyasi partilerin finansmanının şeffaflığı konularında bazı gelişmeler kaydedilmekle birlikte, yolsuzlukla mücadele konusunda "... sınırlı ilerleme..." olmuştur.

2. İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması

İnsan hakları ve azınlıkların korunması başlığı altında "Uluslararası insan hakları hukukuna riayet", "Medeni ve siyasi haklar", "Ekonomik ve Sosyal Haklar", "Azınlıklara saygı, azınlıkların korunması ve kültürel haklar" ve "Mülteciler ve yerlerinden olmuş kişiler" konuları ayrıntılı şekilde incelenmiştir.

Raporda da vurgulandığı gibi, bu dönemde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, toplam 160 başvuruya ilişkin olarak, Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin güvence altına aldığı hakları ihlal ettiği sonucuna varmıştır ve Eylül 2011'den bu yana AİHM'e yapılan toplam 8.010 yeni başvuru ile birlikte yeni başvuruların sayısı son altı yılda artmıştır. Bunların önemli bir bölümü, adil yargılanma hakkı ve mülkiyet hakkının korunmasıyla ilgilidir. Eylül 2012 itibarıyla, Türkiye hakkında 16.641 başvuru AİHM'de beklemektedir¹⁴.

2012 İlerleme Raporu'na göre, "(...) insan hakları yapılarını güçlendirme konusunda önemli reformlara ihtiyaç duyulmaktadır ve insan hakları savunucularının aleyhine başlatılan cezai kovuşturma sayısı endişe vericidir." Rapor ayrıca insan hakları ihlallerinin cezasız kalmasıyla ilgili mücadele çabalarını da yetersiz bulmaktadır. Öte yandan, gözaltı merkezlerinde işkence ve kötü muamele vakalarında azalma eğilimi görülmekle birlikte, aşırı güç kullanma iddiaları endişe konusu olmaya devam etmektedir.

Rapor, ifade özgürlüğü konusunda yapılan reformların da yeterli olmadığını, ifade özgürlüğü ihlallerindeki artışın ciddi endişe kaynağı olduğunu, basın özgürlüğünün uygulamada kısıtlanmaya devam ettiğini de vurgulamaktadır. Üstelik gazetecilerin, basın çalışanlarının ve dağıtıcıların hapsedilmelerine ilişkin eğilimdeki yükselmenin bu endişeleri artırdığı da Raporda yer almıştır.

2012 İlerleme Raporu'na göre,

"(...) Gayrimüslim cemaatler -dini grupların örgütlü yapıları- tüzel kişiliklerinin bulunmaması nedeniyle hâlâ sorunlarla karşılaşmaktadır ve bu durumun, cemaatlerin mülkiyet hakları, yargı yoluna başvurma, yabancı din adamlarının oturma ve çalışma izni alabilmeleri ve yardım toplama imkânları bakımından olumsuz etkileri bulunmaktadır. Avrupa Konseyi 2010 Venedik Komisyonunun konuya ilişkin tavsiyeleri henüz uygulanmamıştır.(...)"

"(...) Dini veya başka türlü gerekçelerle zorunlu askerlik hizmeti yapmayı

¹⁴ http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2012_ilerleme_raporu_tr.pdf (erişim: 01.01.2013).

reddeden vicdani retçilere ilişkin AIHM kararları henüz uygulanmamıştır. Türkiye, zorunlu askerlik hizmetini yapmakla yükümlü kişilere, vicdani ret hakkını tanımayan tek Avrupa Konseyi ülkesidir.”

Bu doğrultuda tüm gayrimüslim cemaatlerin ve Alevilerin, yersiz kısıtlamalar olmaksızın faaliyet gösterebilmelerine yönelik olarak AİHS ile uyumlu bir hukuki çerçevenin henüz oluşturulamadığı da Raporda ifade edilmektedir.

Ekonomik ve Sosyal Haklar açısından 2012 İlerleme Rapor’u, mevcut yasal çerçevenin, AB müktesebatı ile uyumlu olmadığını, etnik, dini, cinsel ve diğer kimlikler temelinde kişilere karşı ayrımcılığın mevcut bulunduğunu vurgulamaktadır.

Aynı şekilde işçi hakları ve sendikal haklar konusunda yeni mevzuatın, özellikle kamu çalışanları için grev hakkı, toplu sözleşme ve uyuşmazlıkların çözümünün yanı sıra, geniş kamu çalışanı kategorilerinin sendika oluşturma ve sendikalara katılmasına ilişkin kısıtlamalar bakımından AB müktesebatıyla ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmeleriyle tam uyumlu olmadığı da Raporda belirtilmektedir.

Rapora göre;

“Türkiye, azınlık hakları ile ilgili olarak BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesine ve eğitim hakkı ile ilgili olarak da BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesine koyduğu çekinceleri sürdürmektedir ve bu durum endişe kaynağı olmaya devam etmektedir. Türkiye, Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıkların Korunması için Çerçeve Sözleşmesini ve Avrupa Bölgesel ve Azınlık Dilleri Şartını imzalamamıştır.”

Mülteciler ve yerlerinden olmuş kişiler açısından Rapor;

“Yerlerinden olmuş kişilerin zararlarının tazmin edilmesi süreci devam etmektedir, ancak sistemin etkililiğinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Geri gönderme merkezlerindeki gözetli koşullarında bazı iyileşmeler kaydedilmiştir. Türkiye, Suriyeli mültecilere insani yardımı başarıyla sağlamıştır. Ancak, yerlerinden olmuş kişilerin ihtiyaçlarını daha iyi bir şekilde ele alan bir ulusal strateji ve mülteciler ve sığınmacılarla ilgili kapsamlı bir yasal çerçeve hâlâ mevcut değildir. Gözetli ve sınır dışı etme uygulamalarında daha fazla iyileştirme yapılması gerekmektedir.” şeklinde bir tespit yapmaktadır.

3. Bölgesel Konular ve Uluslararası Yükümlülükler

Bu bölümün en önemli başlığı “Kıbrıs” sorunudur. 2012 İlerleme Raporu’na göre;

“Konsey ve Komisyon’un müteaddit çağrularına rağmen, Türkiye, Avrupa Topluluğu ve Topluluğa üye devletler tarafından 21 Eylül 2005’de yapılan deklarasyonda ve Aralık 2006 ile Aralık 2010 tarihli olanlar da dâhil, Zirve sonuçlarında belirtilen yükümlülüklerini hâlâ yerine getirmemiştir. Ortaklık

Anlaşmasına Ek Protokolü tam olarak ve ayırım yapmaksızın uygulama yükümlülüğü yerine getirilmemiş olup, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile doğrudan taşımacılık bağlantılarındaki kısıtlamalar da dâhil, malların serbest dolaşımı önündeki tüm engeller kaldırılmamıştır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile ikili ilişkilerin normalleştirilmesi konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. Ayrıca, Türkiye, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi AB Dönem Başkanlığının başkanlık edeceği toplantılara katılmayacağını da beyan etmiştir. Bir Hükümet genelgesi ile tüm Türk kamu görevlilerine AB Konseyi Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Dönem Başkanlığı ile temaslardan ve görüşmelerden kaçınılması talimatı verilmiştir. Avrupa Birliği Zirvesi, Türkiye'nin açıklamaları ve tehdit içeren beyanlarına ilişkin duyduğu ciddi kaygıları ifade etmiştir ve Türkiye'ye Antlaşma'da öngörüldüğü şekliyle AB'nin temel kurumsal yapılarından biri olan AB Dönem Başkanlığının rolüne tam olarak saygı göstermesi çağrısında bulunmuştur.”

Benzer yaklaşım ve Türkiye'nin karşılaması gereken ilave kriterler, yukarıda da değinildiği üzere¹⁵, Türkiye 2005 İlerleme Raporu'ndan¹⁶ bu yana etkisini sürdürmektedir.

III. TÜRKİYE TARAFINDAN HAZIRLANAN 2012 İLERLEME RAPORU

Türkiye 2012 İlerleme Raporu'nun yayınlanmasından sonra, Avrupa Birliği Bakanlığı, sözkonusu Komisyon Raporu'na cevap niteliğinde, kendi ilerleme raporunu yayınlamıştır¹⁷. Raporun giriş bölümünde hazırlanma amacı şöyle ortaya konulmuştur:

“Bu rapor, geçmiş yıllarda AB tarafından eleştirilen ve öneri getirilen hususlar da dikkate alınarak, Türkiye'nin son bir yılda kat ettiği mesafeyi ilk elden sunmak amacıyla hazırlanmıştır. Ayrıca, AB üyelik sürecinin siyasi kriterlerin yanı sıra, ekonomik ve mali konular, müktesebat uyumu ve sivil toplum diyalogu gibi birçok boyutunun olduğunu ortaya koyarak tüm ilgili tarafları ve kamuoyunu aydınlatmayı amaçlamaktadır.”

Raporun en çarpıcı kısmı, katılım müzakerelerine ilişkin açıklamadır. Avrupa Komisyonu Türkiye 2012 İlerleme Raporu'nda da belirtildiği üzere, Türkiye'nin katılım müzakerelerinde bugüne kadar 13 fasıl müzakerelere açılmış, bir fasıl geçici olarak kapatılmıştır. Avrupa Birliği Bakanlığı raporuna göre, 20 fasıldan 17'si AB Konseyi veya bazı üye ülkelerin “(...) siyasi nitelikli engellemeleri (...)” nedeniyle bloke edilmiş durumdadır. Bu rapora göre,

¹⁵ Bk. Supra, dn.12; ayrıca Dinçkol, s.92.

¹⁶ http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package/sec_1426_final_en_progress_report_tr.pdf (erişim: 01.01.2013).

¹⁷ http://www.abgs.gov.tr/files/2012_ilerleme_raporu_02_01_13_fotomat_version.pdf (erişim: 03.02.2013).

“Ayrıca, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), 8 Aralık 2009 tarihli Genel İşler Konseyi toplantısında 6 fasılda ilerleme kaydedilmesini tek taraflı olarak “normalizasyon” şartına bağladığını beyan etmiştir. Fransa ise 5 fasılın açılmasını “üyelikle doğrudan ilgili” olduğu iddiasıyla bloke etmektedir.

Mevcut durumda açılmasının önünde siyasi blokaj olmayan 3 fasıl bulunmaktadır. Ancak bu fasıllar, ülke ekonomisini doğrudan etkiledikleri için, aday ülkelerin genellikle müzakerelerin son aşamasında ele aldıkları fasıllardır.”

Görülmektedir ki, somut duruma ilişkin gerekçeler Avrupa Komisyonu Raporu’nda farklı, Türkiye’nin hazırladığı Raporda farklıdır. Avrupa Komisyonu 2012 Türkiye İlerleme Raporu’nda yer alan “Aralık 2006 tarihli Konsey Kararı hâlâ yürürlüktedir.” şeklindeki şerhte ifade edilen Karar, “Türkiye’nin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’ne yönelik kısıtlamalarıyla bağlantılı sekiz fasılda müzakerelerin açılmamasını” ve “Ortaklık Anlaşması’na Ek Protokol’ün Türkiye tarafından tamamen uygulandığı Komisyon tarafından teyit edilinceye kadar hiçbir fasılın geçici olarak kapatılmamasını” öngörmektedir. Komisyon fasılların kapatılmamasını, “Ortaklık Anlaşması’na Ek Protokol’ün Türkiye tarafından tamamen uygulandığı Komisyon tarafından teyit edilinceye kadar” şartına bağlayarak Türkiye’nin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmediğine dayandırmaktadır. Türkiye ise durumu, AB Konseyi veya bazı üye ülkelerin “(...) siyasi nitelikli engellemeleri (...)” ne bağlamaktadır. Ancak Türkiye bir anlamda Ortaklık Anlaşması’na Ek Protokol’ün uygulanmasına devam edeceğinin de sinyallerini, “Türkiye, müzakere sürecindeki olumsuzluklardan bağımsız olarak reform sürecindeki çalışmalarına hız kesmeden devam etmektedir.” diyerek vermektedir ve sürecin “(...) her şeye rağmen ülkemize önemli kazanımlar sağladığı (...)” nı vurgulamaktadır:

“AB süreci Türkiye’nin demokratikleşmesini destekleyici ve bu yöndeki reformları hızlandırıcı bir rol oynamaktadır. Siyasi reformlarla vatandaşlarımızın sahip olduğu bireysel hak ve özgürlüklerin kapsamı genişletilmiş, çağdaş demokrasilerin temel ilkeleri olan şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık gibi değerler gündelik hayatımızın bir parçası olmuştur.

AB sürecinde gerçekleştirilen reformların da katkısıyla ülkemiz bir sosyo-ekonomik dönüşüm sürecinden geçmektedir. AB’ye uyum kapsamında atılan her adımda, vatandaşlarımızın refahını ve yaşam standartlarını yükseltmek açısından faydalı olup olmadığının muhasebesi yapılarak hareket edilmektedir.”

Avrupa Birliği Bakanlığı’nca hazırlanan Raporda 2001 yılından günümüze kadar Kopenhag Siyasi Kriterleri ile 23 ve 24. Fasıl kapsamında uyum paketleri hariç olmak üzere, 187 birincil, 147 ikincil düzenleme yapıldığı, siyasi mülhazalarla açılmayan bu fasıllar kapsamında reformların müzakerelerin yedinci yılında da aynı hızla devam ettiği ifade edilmektedir. Rapor, öngörülen reformların, daha önce olduğu gibi, AİHS, AB müktesebatı ve AİHM içtihadı da dikkate alınarak şekillendirileceğini belirtmektedir. Ancak Rapora göre, “Sadece mevzuat değişikliğini

değil, toplumda köklü bir zihniyet dönüşümünü de ifade eden siyasi reformların olumlu sonuçlarının doğal olarak Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecine yansımaları gerekirken, müzakere süreci AB üye ülkelerinin siyasi mülahazaları nedeniyle ilerleyememektedir."

Her ne kadar Raporda AB üye ülkelerinin siyasi mülahazaları nedeniyle müzakere sürecinin ilerleyemediğinden bahsedilse de, özellikle insan hakları, ayrımcılığın her türüyle mücadele edilmesi, eşitlikçi düzenlemeler için çeşitli kanun tasarısı ve tekliflerinin hazırlandığının belirtilmesi, müzakere süreci açısından henüz oldukça çok eksiklik bulunduğu kabulüdür¹⁸. Aynı şekilde 4. Yargı Reformu Paketi'nin hazırlıklarının Adalet Bakanlığı tarafından sürdürüldüğü belirtilmektedir: "4. Yargı Reformu Paketi ile özellikle AİHM kararları ışığında, ifade ve basın özgürlüğüyle ilgili iyileştirmeler başta olmak üzere insan hakları standartlarının yükseltilmesine yönelik değişiklikler yapılması planlanmaktadır. Böylece, AİHM tarafından Türkiye aleyhine verilen ihlal kararı sayısının asgari seviyeye indirilmesi hedeflenmektedir." Bu ifadelerle, basın özgürlüğü başta olmak üzere, insan hakları standartlarının yeterince yüksek olmadığı da ortaya çıkmaktadır.

Yargı reformu çalışmalarına rağmen, çeşitli sebeplerle yargılama sürecinin uzayabildiği ve makul sürelerin dışına taşabildiği kabul edilen Raporda, bu konuda yaşanan mağduriyetleri gidermek amacıyla, AİHM'e yapılmış başvuruların tazminat yoluyla çözümüne ilişkin esas ve usulleri belirlemek üzere kanun tasarısı hazırlandığı da ifade edilmektedir.

IV. SONUÇ

Sonuç olarak hem Avrupa Komisyonu 2012 Türkiye İlerleme Raporu, hem de Türkiye tarafından hazırlanan 2012 Yılı İlerleme Raporu incelendiğinde, gerekçeleri ne olursa olsun, sekiz yıl önce başlayan¹⁹ Türkiye-AB müzakerelerinde bir donma yaşandığı açıkça görülmektedir. Üstelik bu durgunluk yeni değil, en az üç yıldır sürmektedir. 35 müzakere başlığından sadece "bilim ve araştırma" başlığının müzakeresinin tamamlandığı²⁰, diğerlerinin büyük çoğunluğunda da Kıbrıs ve bazı Avrupa Birliği üyesi ülkelerin engel oluşturdukları gerçektir.

¹⁸ "TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, kuruluş kanununda yapılan değişiklik ile kanun teklif ve tasarılarını esas veya tali komisyon olarak inceleyebilme yetkisi almıştır. Komisyon böylece, temel hak ve özgürlüklere ilişkin yasama metinleri üzerinde de ilk elden inceleme yapma yetkisine sahip olmuştur. Yapılan değişiklik sonrasında Komisyona 4 kanun tasarısı ve 20 kanun teklifi havale edilmiştir." http://www.abgs.gov.tr/files/2012_ilerleme_raporu_02_01_13_fotomat_version.pdf, s.13. (erişim: 03.02.2013).

¹⁹ Türkiye için Tarama Sürecinin ilk aşaması olan tarama toplantıları 20 Ekim 2005 tarihinde yapılan Bilim ve Araştırma faslı tanıtıcı tarama toplantısı ile başlamıştır.

²⁰ "Avrupa Komisyonu'nun başlattığı "Pozitif Gündem" çalışma grubu toplantıları sonucu, 6. Fasal "Şirketler Hukuku", 28. Fasal "Tüketicinin ve Sağlıkın Korunması" ve 32. Fasal "Mali Kontrol" kapsamındaki 4 adet kapanış kriterinin karşılandığı Komisyon tarafından resmen teyit edilmiştir." Avrupa Birliği Bakanı Egemen Bağış'ın, "Türkiye'nin Kendi İlerleme Raporu"na İlişkin Basın Açıklaması, 31 Aralık 2012. <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=48405&cl=1> (erişim: 03.01.2013).

Türkiye'nin AB katılım müzakerelerinde önünde duran en büyük siyasi engel, Kıbrıs sorunu olmaya devam etmektedir. Adada her iki kesim de mevcut tutumlarından geri adım atmaya pek istekli görünmemektedir. Tarafların, anlaşmaya varma konusundaki isteksizliği ise Türkiye ve AB'nin ilişkilerine yansımaktadır ve bölünmüş adaya ilişkin karşılıklı politikalarında kemikleşmiş olan taraflar, Türkiye'nin üyelik hedeflerini ilerletmede herhangi bir olanak yaratmamaktadır.

Kesintiye uğrayan AB-Türkiye ilişkilerini canlandırmak ancak siyasi ve hukuki açmazların çözülmesiyle birlikte gerçekleşebilecektir. Yakın zaman için bunun da çok güç olduğu ortadadır.

Öte yandan, yine hem Avrupa Komisyonu 2012 Türkiye İlerleme Raporu, hem de Türkiye tarafından hazırlanan 2012 Yılı İlerleme Raporu çerçevesinde; Türkiye'nin, demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını, azınlıklara saygıyı ve azınlıkların korunmasını güvence altına alan kurumların istikrarını gerektiren Kopenhag siyasi kriterlerinin karşılanmasına yönelik olarak kaydettiği ilerlemelere rağmen, önemli eksikliklerinin olduğu da gerçektir. Üstelik AB, Türkiye üzerindeki etkileme gücünü de son yıllarda yitirmiş gözükmektedir.

Avrupa Komisyonu Tarafından Avrupa Parlamentosu'na ve Konseye Sunulan Bildirim başlığını taşıyan, 10 Ekim 2012 tarihli *Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar 2012-2013*²¹ belgesi de, benzer endişeleri dile getirmektedir:

“Türkiye'nin, siyasi kriterleri tam olarak karşılama konusunda önemli ilerleme kaydetmemiş olmasından duyulan endişeler artmaktadır. Temel haklar alanındaki çeşitli mevzuat hükümlerinde son dönemde yapılan iyileştirmelere rağmen temel haklara saygı konusunda uygulamadaki durum endişe kaynağı olmaya devam etmektedir. Terörizm ve örgütlü suçlara ilişkin mevzuatın orantısız şekilde uygulanması nedeniyle özgürlük ve güvenlik hakları ile adil yargılanma hakkı ve ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü ihlal edilmektedir. Türkiye'nin yargının bağımsızlığı, tarafsızlığı ve etkinliğine ilişkin bütün konuları ele alması önem taşımaktadır. Basın özgürlüğüne yönelik uygulamadaki kısıtlamalar ve yazarlar ve gazeteciler hakkında açılan dava sayısının giderek artması ciddi sorunlar olmaya devam etmektedir. Bunun sonucu olarak, oto sansür artan bir şekilde yaygınlaşmaktadır. Komisyon, Türk Hükümetinin dördüncü yargı reformu paketini hızlı bir şekilde sunma taahhüdünü memnuniyetle karşılamakta ve Türkiye'yi ifade özgürlüğünün hayata geçirilmesini etkileyen bütün hususları ele almaya davet etmektedir.”

²¹ Enlargement Strategy and Main Challenges 2012-2013, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2012/package/strategy_paper_2012_en.pdf (erişim: 03.01.2013)

